

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Уточнено сутність поняття «управління фінансовим станом торговельного підприємства» на підставі понять «управління» і «фінансове управління»; розглянуто та узагальнено існуючі в економічній літературі принципи, мету та завдання фінансового менеджменту; запропоновано систему принципів, мету та завдання управління фінансовим станом торговельного підприємства.

Уточнена сутність поняття «управление финансовым состоянием торгового предприятия» на основе понятий «управление» и «финансовое управление»; рассмотрены и обобщены существующие в экономической литературе принципы, цель и задания финансового менеджмента; предложена система принципов, цель и задания управления финансовым состоянием торгового предприятия.

The essence of financial condition «management of a trade enterprise» on the basis on concepts «management» and «finance administration» are determined in this article. The existing principles, aim and tasks of financial management in economic literature have been considered. The system of principles, purpose and tasks of financial condition management of a trade enterprise are defined.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток підприємницької діяльності в Україні супроводжується значними економічними протиріччями, які зумовлені складними трансформаційними процесами. Пошук можливостей забезпечення стійкого фінансового стану суб'єктів господарювання є однією з найактуальніших проблем в умовах становлення ринкової економіки в Україні. На сьогодні рівень фінансового стану значної кількості українських підприємств знаходиться на критичній межі, яка не гарантує їм та окремим регіонам інвестиційну привабливість і можливість ведення господарювання на умовах самофінансування. На наш погляд, за своєчасної розробки та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довгостроковому періоді, такі підприємства можуть збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість. Тому виникає необхідність уточнення визначення сутності управління фінансовим станом підприємства, яке відсутнє в публікаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансовий стан підприємства є предметом пильної уваги науковців і практиків. Управління фінансовим станом є одним з найбільш значимих функціональних напрямків системи фінансового менеджменту, яка тісно пов'язана

з іншими системами управління. Вагомий внесок у вирішення і розробку методології фінансового менеджменту, а це безпосередньо стосується також і управління фінансовим станом, зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: Г.В. Савицька, А.М. Поддєрьогін, Р.С. Сайфулін, П.С. Смоленюк, А.Д. Шеремет, А.В. Шегда, І.О. Бланк, В.В. Бочаров, Р.А. Слав'юк, В.В. Ковальов, О.О. Терещенко, Ф. Тейлор, Г. Форд, Л. Ланг, В. Зігер, В.О. Мец, В.М. Шелудько та ін.

Відаючи належне науковим напрацюванням зарубіжних і вітчизняних вчених, слід відзначити, що питання управління фінансовим станом підприємства потребують удосконалення і подальшого наукового дослідження. Значною мірою це зумовлено тим, що публікації присвячено переважно питанням оцінки фінансового стану, а різні аспекти управління фінансовим станом торговельного підприємства знаходяться на стадії становлення. Тому обраний напрям дослідження є досить актуальним, що зумовило вибір теми для написання даної статті.

Мета і завдання статті. Мета даної статті полягає у теоретичному узагальненні та обґрунтуванні засад щодо управління фінансовим станом торговельного підприємства. Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- обґрунтування теоретичних засад управління фінансовим станом як складової загальної системи управління підприємством;
- розкриття принципів управління фінансовим станом торговельних підприємств;
- визначення мети та завдань управління фінансовим станом торговельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий стан підприємства – це міра забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їхнього розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності і своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми обов'язками, тобто це здатність підприємства фінансувати свою діяльність. Воно характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільністю їхнього розміщення й ефективністю використання, фінансовими взаєминами з іншими юридичними і фізичними особами, платоспроможністю і фінансовою стійкістю.

Управління фінансовим станом є об'єктом фінансового управління будь-якої економічної системи, а також складовою загальної системи управління підприємством, яке відображає всі фінансово-економічні відносини. Слід зазначити, що визначення сутності управ-

ління фінансовим станом відсутнє. Тому поняття «управління фінансовим станом торговельного підприємства» має базуватися на розгляді двох складових: управління й фінансове управління.

Термін «управління» означає сукупність скоординованих заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей [1, с.5]. Досить вдалим, на наш погляд, є визначення В. Зігерта і Л. Ланга: «Управління – це таке керівництво людьми і таке використання ресурсів, яке дозволяє виконувати поставлені завдання гуманним, економічним і раціональним шляхом» [2, с.12]. Отже, управління є процесом, що спрямований на досягнення визначеної мети.

Аналіз економічної літератури свідчить про наявність різноманітних тлумачень сутності фінансового управління, що пояснюється його багатоаспектністю. Так, фінансове управління авторами визначається як система управління фінансами підприємства [3, с.10]; як процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта та оптимізації обороту його грошових коштів [4, с.11]; як система раціонального управління процесами фінансування господарської діяльності підприємства [5, с.10].

Існує також підхід, який ґрунтується на конкретизації об'єктів та організаційних елементів фінансового управління. Цієї точки зору дотримуються З.В. Герасимчук, І.М. Вахович, І.О. Бланк, які визначають фінансовий менеджмент як «систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства й організацією обороту його грошових коштів» [6, с.9; 7, с.7].

Найбільш прийнятним є підхід до фінансового управління, який ґрунтується на системі принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, тому сутність управління фінансовим станом торговельного підприємства доцільно визначити саме як систему принципів і методів.

Отже, управління фінансовим станом торговельного підприємства можна визначити як систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, спрямованих на забезпечення реальної та потенційної можливості підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування його господарської діяльності.

Ефективне управління фінансовою діяльністю підприємства забезпечується реалізацією низки принципів, основними з яких, як вважає І.О. Бланк, є [6, с.27-30]:

- 1) інтегрованість із загальною системою управління підприємством;
- 2) комплексний характер формування управлінських рішень;

- 3) високий динамізм управління;
- 4) варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- 5) орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

В.Є. Леонтьєв, В.В. Бочаров акцентують увагу на таких принципах фінансового менеджменту, як саморегулювання господарської діяльності, самоокупність, самофінансування, поділ джерел формування оборотних коштів на власні та позикові, наявність фінансових резервів [8, с.36]. Необхідно зазначити, що реалізація даних принципів здійснюється при розробці фінансової політики підприємства.

Колектив авторів на чолі з А.М. Поддєрьогіним визначають такі принципи фінансового менеджменту: фінансова стратегія, стратегія управління, контроль, урахування прогресивного досвіду, орієнтація на прийняття у найкоротші строки рішень з фінансових питань, визначення непередбачених наслідків впливу зовнішніх факторів [9]. Принцип визначення непередбачених наслідків впливу зовнішніх факторів може розглядатися як принцип урахування фактора ризику, тому його доцільно враховувати до принципів управління фінансовим станом торговельного підприємства.

Враховуючи специфічні умови діяльності торговельного підприємства і проведений аналіз принципів фінансового менеджменту, можна узальнити певну систему принципів управління фінансовим станом торговельного підприємства:

- принцип інтегрованості процесу управління фінансовим станом торговельного підприємства із загальною системою управління підприємством;
- принцип комплексного характеру формування управлінських рішень в управлінні фінансовим станом торговельного підприємства;
- принцип стратегічної спрямованості управління фінансовим станом торговельного підприємства;
- принцип координації управлінських дій з управління фінансовим станом торговельного підприємства;
- принцип системності в управлінні фінансовим станом торговельного підприємства;
- принцип ефективності управління фінансовим станом торговельного підприємства;
- принцип гнучкості процесу управління фінансовим станом торговельного підприємства;
- принцип інноваційної спрямованості управлінських рішень щодо управління фінансовим станом торговельного підприємства;

– принцип альтернативності підходів в управлінні фінансовим станом торговельного підприємства;

– принцип урахування фактора фінансових ризиків у процесі управління фінансовим станом торговельного підприємства.

З урахуванням змісту і принципів управління фінансовим станом торговельного підприємства формуються його мета і завдання.

Підприємства, які функціонують в умовах ринкової економіки, можуть вирішувати в процесі своєї фінансово-господарської діяльності різні завдання і ставити перед собою різну мету.

Для переважної більшості підприємств, які функціонують в умовах ринку, метою створення є отримання прибутку, а мета фінансового менеджменту формулюється залежно від основних стратегічних цілей підприємства і основних сучасних економічних теорій.

Тривалий час вважали основною метою фінансового менеджменту максимізацію прибутку. Проте чисельні приклади невдалої інвестиційної політики свідчать про те, що значні прибутки не можуть забезпечити стабільне економічне зростання підприємства, якщо розподіл прибутку та його використання не були ефективним.

У науковій літературі поширені такі погляди щодо визначення мети фінансового менеджменту:

– максимізація економічного добробуту власника капіталу підприємства [10, с.48-49];

– визначення орієнтирів для оцінки доцільності показників [11, с.20-21];

– отримання найбільшої вигоди від функціонування підприємства в інтересах його власника [12, с.5].

Про зростання підприємства та підвищення зацікавленості до нього свідчать збільшення ринкової вартості його акцій, а отже, ринкової вартості самого підприємства. Позицій щодо визначення мети фінансового менеджменту через максимізацію добробуту власників капіталу підприємства, що забезпечується шляхом постійного підвищення ринкової вартості підприємства, дотримуються більшість науковців.

Отже, управління фінансовим станом торговельного підприємства є одним із функціональних напрямків фінансового менеджменту, тому головною метою доцільно вважати формування управлінських рішень щодо визначення шляхів ефективного використання фінансового потенціалу підприємства, спрямованого на забезпечення його розвитку, що дозволить максимізувати його ринкову вартість.

З огляду на мету кожне підприємство ставить перед собою певні завдання, визначенню сутті та складу яких присвячено низку робіт

економістів. Процес реалізації головної мети управління фінансовим станом торговельного підприємства має бути спрямований на комплексне вирішення певних завдань:

- оптимізація структури капіталу забезпечується максимально можливим рівнем рентабельності, вибором дешевих джерел фінансування активів і проведенням оцінки власного та позикового капіталу при різних умовах їх залучення;

- оптимізація структури активів забезпечується активами у високоліквідній формі та недопущення виникнення неліквідних активів;

- прискорення оборотності оборотних активів забезпечується мінімізацією авансованих оборотних коштів при максимізації кінцевого фінансового результату діяльності підприємства;

- збалансованість грошових потоків досягається узгодженістю обсягів надходжень та витрачань коштів як за центрами відповідальності, так і в цілому по підприємству;

- ефективність використання фінансових ресурсів досягається оптимальним їх формуванням із різних джерел, ефективного використання фінансових ресурсів до встановлених пропорцій щодо використання, цілей розвитку та можливого рівня їхньої віддачі;

- фінансова стійкість і платоспроможність забезпечується формуванням раціональної структури власних і позикових коштів, достатнім обсягом довгострокових фінансових ресурсів; підтримкою оптимального залишку грошових активів і можливістю генерувати їх у майбутньому;

- максимізація прибутковості забезпечується з урахуванням допустимого рівня фінансового ризику, оскільки рішення щодо здійснення будь-якої фінансової операції приймається за умови, якщо рівень ризику не перевищує рівня доходності за шкалою «дохідність-ризик»;

- мінімізація рівня фінансових ризиків передбачає здійснення вибору механізмів з нейтралізації фінансових ризиків, пов'язаних з отриманням певного рівня прибутковості.

Усі розглянуті завдання управління фінансовим станом торгового підприємства тісно взаємозалежать, хоча окремі з них і носять різноспрямований характер.

Висновки. У цілому підводячи підсумок проведеного дослідження слід зазначити, що ефективне управління фінансовим станом торговельного підприємства, організоване з урахуванням викладених принципів, мети та завдань управління, дозволяє формувати ресурсний потенціал високих темпів приросту торговельної діяльності, забезпечувати постійний ріст власного капіталу, істотно підвищувати його

конкурентну позицію на товарному і фінансовому ринках, забезпечувати стабільний економічний розвиток у стратегічній перспективі.

Список літератури

1. Орлов, А. И. Менеджмент в техносфере [Текст] : учебное пособие / А. И. Орлов, В. Н. Федосеев. – М. : Академия, 2003. – 384 с.
2. Зигерт, В. Руководить без конфликтов [Текст] : [пер. с нем.] / В. Зигерт, Л. Ланг. – М. : Экономика, 1990. – 456 с.
3. Шелудько, В. М. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с.
4. Бланк, И. А. Стратегия и тактика управления финансами [Текст] / И. А. Бланк. – К. : ИТЕМ ЛТД; СПб.: АДЕФ-Украина, 1996. – 534 с.
5. Слав'юк, Р. А. Фінанси підприємства [Текст] / Р. А. Слав'юк – К. : ЦУЛ, 2002. – 460 с.
6. Бланк, И. А. Основы финансового менеджмента [Текст] Т.1. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга : Ника-Центр, 2004. – 624 с.
7. Герасимчук, З. В. Фінансовий менеджмент [Текст] : навчальний посібник / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. – Луцьк : Настир'я, 2004. – 519 с.
8. Леонтьев, В. Е. Финансовый менеджмент [Текст] / В. Е. Леонтьев, В. В. Бочаров. – СПб. : ИВЭСЭП «Знание», 2004. – 520 с.
9. Фінанси підприємства [Текст] : підручник / А. М. Поддєрьогін [та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 546 с.
10. Шеремет, А. Д. Финансы предприятий: менеджмент и анализ [Текст] / А. Д. Шеремет, А. Ф. Ионова. – М. : Инфра-М, 2004. – 479 с.
11. Крейнина, М. Н. Финансовый менеджмент [Текст] / М. Н. Крейнина. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Дело и сервис, 2001. – 400 с.
12. Гридчина, М. В. Финансовый менеджмент [Текст] : курс лекций / М. В. Гридчина. – К. : МАУП, 1999. – 136 с.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© Т.І. Свобода, 2009.

УДК 331.108.5:65.01«312»

О.М. Филипенко, канд. екон. наук, доц.

І.С. Гудкова, магістр

ОСОБЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Розглянуто питання з виявлення особливостей стимулювання найманих працівників в умовах розвитку ринкової економіки.